

ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติของพยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
ของโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวร
Knowledge, attitudes and practice of nurses among breastfeeding promotion
at Naresuan university hospital

รติภัทร รัตนบวรวิวัฒน์¹, นราภรณ์ ขุนกำแหง^{2*}, ศุภลักษณ์ บุญประสม¹
Rateepat Rattranabrawornvat¹, Naraporn Khunkumhaeng^{2*}, Supalak Boonprasom¹
คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก¹
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก²
Faculty of Medicine, Naresuan University Hospital, Phitsanulok¹
Faculty of Nursing, Naresuan University, Phitsanulok²
ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding) e-mail: Narapui3575@gmail.com

(Received: March 21, 2023; Revised: May 9, 2023; Accepted: June 19, 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงบรรยายนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติของพยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ พยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวร ทั้งหมดจำนวน 64 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบสอบถามความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ได้เท่ากับ .67 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นโดยสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคเท่ากับ .80, .85, และ .98 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับสูง (Mean = 19, S.D. = 2.16) คะแนนทัศนคติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับมาก (Mean = 4.51, S.D. = .47) และคะแนนการปฏิบัติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับดี (Mean = 3.37, S.D. = .71)

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการพัฒนาสมรรถนะให้กับพยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พยาบาลควรได้รับการอบรมความรู้ ฝึกทักษะอย่างสม่ำเสมอ เพื่อทบทวน เพิ่มเติมความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความมั่นใจในการปฏิบัติก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีและมีนโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ชัดเจนตามหลักบันได 10 ขั้น เพื่อให้บุคลากรทุกระดับตั้งแต่ทีมกุมารแพทย์ สูติแพทย์ พยาบาลที่ปฏิบัติงานแม่และเด็ก สามารถปฏิบัติตามแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

คำสำคัญ : ความรู้, ทักษะ, การปฏิบัติ, การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่, พยาบาล

Abstract

This descriptive research aimed to study the knowledge, attitudes, and practices of nurses working in the field of promoting breastfeeding. The sample consisted of 64 nurses working in the field of promoting breastfeeding at Naresuan university hospital. The research instruments included a personal information form, and a set of questionnaires including knowledge, attitude, and practice of breastfeeding promotion among nurses, showing the index of item objective congruence .67-1.00 and the reliability of Cronbach's alpha coefficient .80, .85, .98. The data were analyzed by descriptive statistics: frequency, percentages, mean, and standard deviation.

The results revealed that nurses' knowledge on breastfeeding was at high level (Mean = 19, S.D. = 2.16), attitude toward breastfeeding at high level (Mean = 4.51, S.D. = .47), and practice on breastfeeding promotion at high level (Mean = 3.37, S.D. = .71).

The findings of this research can serve as fundamental data for the development of competencies among nurses working in the field of promoting breastfeeding. Nurses should receive regular training to continuously enhance their knowledge and skills. They should engage in ongoing learning to stay updated with the latest information, maintain confidence in their practices, and foster a positive attitude. Additionally, there should be clear policies and guidelines in place, following the WHO's 10 Steps to Successful Breastfeeding, to ensure that healthcare professionals at all levels, from pediatricians and obstetricians to nurses working with mothers and infants, can consistently promote and support breastfeeding practices in a unified manner.

Keywords: knowledge, attitude, practice, breastfeeding promotion, nurses

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ยังไม่ประสบผลสำเร็จเช่นเดียวกับโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งปัจจัยที่สำคัญนอกจากมารดาหลังคลอดแล้ว คือ บุคลากรทางสาธารณสุข โดยเฉพาะพยาบาลที่ให้บริการปฏิบัติงานแม่และเด็ก (อุษา วงศ์พินิจ, 2558) ซึ่งพยาบาลในงานแม่และเด็กสามารถส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ คลอด และหลังคลอด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น การระบาดของ COVID-19 ซึ่งพยาบาลจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเรื่องการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในขณะที่มีการแพร่ระบาดของ COVID - 19 (ฉิรวรรณ ทองวล และคณะ, 2565) มารดาที่มีติดเชื้อ COVID - 19 กรณีอาการไม่รุนแรงสามารถให้บุตรได้แต่ต้องปฏิบัติตามหลักการป้องกันการติดเชื้ออย่างเคร่งครัด กรณีที่มารดามีอาการรุนแรงแนะนำให้บีบเก็บน้ำนมและให้ผู้อื่นป้อนนมแก่ทารก (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2563) สำหรับโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวร ให้ปฏิบัติโดยแยกมารดาและทารกนาน 10 วัน จึงนำทารกเข้าเต้าได้ตามปกติ โดยในระหว่างที่แยกมารดาทารกให้มารดาบีบเก็บน้ำนมทิ้งเพื่อไม่ให้น้ำนมสูญหาย ซึ่งองค์การอนามัยโลกได้กำหนดให้มีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ให้นมน้อยกว่าร้อยละ 50 (World Health Organization, 2020) แต่จากการสำรวจทั่วโลกพบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน อยู่ที่ร้อยละ 40 และในประเทศไทย พบว่า อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน มีเพียงร้อยละ 14 (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562) สำหรับโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวร พบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ปีงบประมาณ 2560 ถึง 2562 คือ 37.50, 29.00, และ 34.40 ตามลำดับ ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมาย (โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวร, 2562)

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย อาทิเช่น อายุ ประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ วิธีการคลอด ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทักษะของมารดา ความตั้งใจ รวมถึงการได้รับการสนับสนุนทั้งจากครอบครัว และเจ้าหน้าที่ (อุษา วงศ์พินิจ, 2558) มีการศึกษาพบว่า พยาบาลนมแม่มีบทบาทหน้าที่หลักในการเป็นผู้ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ สร้างความเชื่อมั่นให้แก่หญิงตั้งครรภ์ และครอบครัว เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เริ่มตั้งแต่ช่วงตั้งครรภ์ต่อเนื่องจนถึงหลังคลอด โดยขอบเขตของการให้บริการจะเป็นการ ดูแลทางการแพทย์ที่ไม่มีเหตุการณ์รุนแรง พยาบาลนมแม่จำเป็นต้องมีความรู้ที่กว้างขวาง ครอบคลุมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การใช้นมผสม ความรู้เรื่องโภชนาการของมารดาและเรื่องพัฒนาการของเด็ก (นิศาสล เสรษฐไกรกุล และชมพูนุท โตโพธิ์ไทย, 2562) จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการศึกษาความรู้ ทักษะ ตลอดจนการปฏิบัติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่าพยาบาลมีคะแนนความรู้ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับ

ปานกลาง คะแนนทัศนคติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับสูง และคะแนนการปฏิบัติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับสูง (สุพรรณิการ์ ปานบางพระ และพรรณรัตน์ แสงเพิ่ม, 2556) พยาบาลมีสมรรถนะด้านความรู้ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผ่านเกณฑ์ประเมินร้อยละ 42.90 มีทัศนคติต่อการเตรียมนมแม่ในหญิงตั้งครรภ์ การดูแลมารดาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ งานห้องคลอด การสอนฝึกทักษะและแก้ไขปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในด้านบวก (สุวิมล พุทธบุตร และอภิญา จำปามูล, 2556) และพยาบาลมีความรู้ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร้อยละ 59.30 มีทัศนคติทางบวกในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีการปฏิบัติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับปานกลาง (Ra & Chae, 2013)

จะเห็นได้ชัดเจนว่าพยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำเป็นต้องมีความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งปัจจุบันโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวรยังไม่พบว่ามีข้อมูลพื้นฐานของพยาบาลในประเด็นดังกล่าว จึงเป็นประเด็นสำคัญให้ผู้วิจัยศึกษาความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาสมรรถนะให้กับพยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์วิจัย

เพื่อศึกษาความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติของพยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ พยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวร ทั้งหมดจำนวน 64 คน ตามเกณฑ์การคัดเลือก คือ ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดูแลแม่และเด็ก มาอย่างน้อย 1 ปี และยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย เกณฑ์การคัดออก คือ ไม่อยู่ในระหว่างลาคลอดบุตรในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้สูตรประมาณค่าเฉลี่ยกรณีประชากรจำกัด (estimating a finite population mean) จากศึกษาของสุพรรณิการ์ ปานบางพระ และ พรรณรัตน์ แสงเพิ่ม (2556) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาลเอกชน พบว่า ความรู้ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีค่าเฉลี่ย 16.79 (S.D. = 2.83) ทัศนคติ มีค่าเฉลี่ย 4.00 (S.D. = 0.32) การปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย 2.37 (S.D. = 0.48) กำหนดค่า (d) = 0.05 และ Alpha = 0.05 ดังนั้น จึงใช้กลุ่มตัวอย่างจากกรณีความรู้ที่ได้กลุ่มตัวอย่างมากที่สุด ซึ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทั้งหมด คือ 64 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถามความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติของพยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 4 ชุด คือ

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล จำนวน 9 ข้อ ประกอบด้วย อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับแม่และเด็ก โรงพยาบาลของท่านเป็นโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูกหรือไม่ หน่วยของท่านได้นำบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานหรือไม่ ระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมาท่านได้รับการอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือไม่ เมื่อท่านต้องการความรู้เพิ่มเติม เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และท่านเคยมีประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยตนเองหรือไม่

2. แบบสอบถามความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติของพยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือของสุพรรณิการ์ ปานบางพระ และพรรณรัตน์ แสงเพิ่ม (2556) สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งได้รับอนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล และนำมาปรับแก้ตามคำแนะนำของ

ผู้ทรงคุณวุฒิโดยการหาค่าความตรงของเนื้อหา (index of item-objective congruence: IOC) และคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ระหว่าง .67 - 1.00 ได้แบบสอบถาม ดังนี้

1.1 แบบสอบถามความรู้ของพยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นแบบสอบถามปลายปิด แบ่งระดับกำหนดคะแนนของคำตอบเป็น 2 ระดับ คือ ถูก และผิด จำนวน 23 ข้อ ดังนี้

	ข้อคำถามเชิงบวก	ข้อคำถามเชิงลบ
ตอบถูก	1	0
ตอบผิด	0	1

โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลความหมายของคะแนน เป็น 3 ระดับ (ละเอียด ศิลาน้อย, 2565) ดังนี้

ความรู้ระดับสูง	คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป	(ช่วงคะแนน 19 - 23 คะแนน)
ความรู้ระดับปานกลาง	คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 60 - 79.99	(ช่วงคะแนน 15 - 18 คะแนน)
ความรู้ระดับต่ำ	คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60	(ช่วงคะแนน 1 - 14 คะแนน)

1.2 แบบสอบถามทัศนคติของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ลักษณะข้อคำถามเป็นเชิงบวก เลือกคำตอบได้เพียงคำตอบเดียว แบ่งระดับ ตาม Likert scale มี 5 อันดับ จำนวน 9 ข้อ ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	= 5 คะแนน
เห็นด้วยค่อนข้างมาก	= 4 คะแนน
เห็นด้วยค่อนข้างน้อย	= 3 คะแนน
เห็นด้วยน้อย	= 2 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	= 1 คะแนน

เกณฑ์การแปลผลค่าคะแนนเฉลี่ยของทัศนคติของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 3 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการแบ่งระดับคะแนน (ละเอียด ศิลาน้อย, 2565) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 3.68 - 5.00 หมายถึง	มีทัศนคติอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.34 - 3.67 หมายถึง	มีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 2.33 หมายถึง	มีทัศนคติอยู่ในระดับน้อย

1.3 แบบสอบถามการปฏิบัติของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ลักษณะข้อคำถามเป็นเชิงบวก เลือกคำตอบได้เพียงคำตอบเดียว แบ่งระดับ ตาม Likert scale มี 4 อันดับ 22 ข้อ ดังนี้

ปฏิบัติทุกครั้ง	= 4 คะแนน
ปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่	= 3 คะแนน
ปฏิบัติเป็นบางครั้ง	= 2 คะแนน
ไม่เคยปฏิบัติเลย	= 1 คะแนน

เกณฑ์การแปลผลค่าคะแนนเฉลี่ยของการปฏิบัติของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 3 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการแบ่งระดับคะแนน (ละเอียด ศิลาน้อย, 2565) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 3.01 - 4.00 หมายถึง	การปฏิบัติระดับดี
ค่าเฉลี่ย 2.01 - 3.00 หมายถึง	การปฏิบัติระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 2.00 หมายถึง	การปฏิบัติระดับไม่ดี

การควบคุมคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน คำนวณค่าความตรงของเนื้อหา (index of item-objective congruence: IOC) เท่ากับ .67 - 1.00 (ประสพชัย พสุนนท์, 2558) ปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิจึงนำแบบสอบถามที่ปรับแก้ไข ไปทดสอบความเที่ยง (reliability) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แบบสอบถามความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .80, .85, และ .98 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ภายหลังได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนของมหาวิทยาลัยนเรศวร และได้รับการอนุมัติให้ทำการเก็บข้อมูลในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้วิจัยเข้าพบพยาบาลวิชาชีพที่มีลักษณะตามคุณสมบัติที่กำหนด โดยเข้าพบเป็นรายกลุ่มในวันที่มีการประชุมของหอผู้ป่วยในแต่ละโรงพยาบาล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยอธิบายให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และการพิทักษ์สิทธิ์ในการวิจัย เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินดีเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย
2. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามพร้อมซองสีน้ำตาลทึบแสงให้กลุ่มตัวอย่าง โดยมีระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามนาน 2 สัปดาห์ ผู้วิจัยดำเนินการขอรับแบบสอบถามคืนโดยให้พยาบาลที่ตอบแบบสอบถามหย่อนแบบสอบถามที่ใส่ซองปิดผนึกลงในกล่องรับแบบสอบถามด้วยตนเอง ผู้วิจัยตั้งกล่องรับแบบสอบถามเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์
3. เมื่อครบ 2 สัปดาห์แล้ว ผู้วิจัยเปิดกล่องรับแบบสอบถาม พร้อมทั้งตรวจสอบความครบถ้วนของการคืนแบบสอบถาม ในกรณีที่ได้รับแบบสอบถามคืนไม่ครบตามจำนวน ผู้วิจัยติดตามการคืนแบบสอบถามจากหัวหน้างาน และวางกล่องรับแบบสอบถามคืนต่ออีก 1 สัปดาห์ ภายหลังจากการติดตาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล คะแนนระดับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทั้งภาพรวมและรายด้านของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

โครงการวิจัยได้ผ่านการพิจารณา และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (COA No.143/2022 และ IRB No. P3-0018/2565) ผู้วิจัยได้คำนึงถึงการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้เข้าร่วมการวิจัยในเรื่องการป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย การรักษาความลับ และความเป็นส่วนตัวของผู้เข้าร่วมวิจัย ความตั้งใจให้สิทธิแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัย ซึ่งการเข้าร่วมการวิจัยเป็นไปโดยสมัครใจ กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิในการปฏิเสธ หรือถอนตัวได้โดยไม่ต้องชี้แจงเหตุผลและยังคงปฏิบัติงานพยาบาลได้ตามปกติ การนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ จะนำเสนอเป็นภาพรวม

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 23-52 ปี อายุเฉลี่ย 32 ปีมีระยะเวลาปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ระหว่าง 1 - 23 ปี เฉลี่ย 8 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 90.60 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 64.10 และไม่เคยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยตนเอง ร้อยละ 65.60 โดยทราบว่าโรงพยาบาลที่ปฏิบัติงานอยู่เป็นโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูก ร้อยละ 93.80 และมีการนำนโยบายบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในหน่วยงาน ร้อยละ 90.60 อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 1 ปีที่ผ่านมา ร้อยละ 65.60 ซึ่งได้รับข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากสื่อออนไลน์ และการทำงาน ร้อยละ 82.80 และ 62.50 ตามลำดับ

2. คะแนนความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติของพยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของกลุ่มตัวอย่าง

จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้ อยู่ระหว่าง 9 – 22 คะแนน อยู่ในระดับสูง (Mean = 19.00, S.D. = 2.16) คะแนนทัศนคติอยู่ระหว่าง 2.89 – 5.00 คะแนน อยู่ในระดับมาก (Mean = 4.51, S.D. = .47) และคะแนนการปฏิบัติอยู่ระหว่าง 1.18 – 4.00 คะแนน อยู่ในระดับดี (Mean = 3.37, S.D. = .71)

3. ระดับความรู้ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของกลุ่มตัวอย่าง

จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 57.80 ระดับปานกลางร้อยละ 40.60 และระดับต่ำร้อยละ 1.60

4. ระดับทัศนคติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของกลุ่มตัวอย่าง

จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 93.70 ระดับปานกลางร้อยละ 6.30 และไม่พบกลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติอยู่ในระดับต่ำ

5. ระดับการปฏิบัติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของกลุ่มตัวอย่าง

จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับดี ร้อยละ 71.80 ระดับปานกลางร้อยละ 21.90 และการปฏิบัติอยู่ในระดับไม่ดี ร้อยละ 6.30

อภิปรายผล

1. ความรู้ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีความรู้ อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 57.80 ระดับปานกลางร้อยละ 40.60 และระดับต่ำร้อยละ 1.60 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาปฏิบัติงานเกี่ยวกับแม่และเด็กเฉลี่ยนาน 8 ปี ทราบว่าโรงพยาบาลที่ปฏิบัติงานอยู่เป็นโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูก ร้อยละ 93.80 และมีการนำนโยบายบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในหน่วยงาน ร้อยละ 90.60 ถึงแม้ว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 65.60 ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยตนเอง และร้อยละ 65.60 ไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 1 ปีที่ผ่านมา อันเนื่องมาจากสถานการณ์ COVID - 19 จึงทำให้สถาบันที่ทำหน้าที่จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ต้องชะลอการจัดอบรมออกไป ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้พยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยตนเองจากสื่อออนไลน์ และเรียนรู้จากการทำงาน ร้อยละ 82.80 และ 62.50 ตามลำดับ จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ อยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับการศึกษา ของสุวิมล พุทธบุตร และอภิญา จำปามูล (2556) ที่ทำการศึกษ พบว่าพยาบาลมีสมรรถนะด้านความรู้ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผ่านเกณฑ์ประเมิน ร้อยละ 42.90 และการศึกษาในต่างประเทศที่พบว่าพยาบาลมีความรู้ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับดี ร้อยละ 58 (Timalsina, 2020) อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของ สุพรรณิการ์ ปานบางพระ และพรรณรัตน์ แสงเพิ่ม (2556) ที่ทำการศึกษาค้นคว้าความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาลเอกชน ผลการศึกษา พบว่า พยาบาลมีคะแนนความรู้ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะพยาบาลโรงพยาบาลเอกชนที่ทำการศึกษามีระยะเวลาปฏิบัติงานเกี่ยวกับแม่และเด็กน้อยเฉลี่ยนาน 6 ปี ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่าง และไม่ทราบว่าเป็นโรงพยาบาลเอกชนที่ปฏิบัติงานอยู่เป็นโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูกหรือไม่ ถึงร้อยละ 54.70

2. ทักษะของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 93.80 ระดับปานกลางร้อยละ 6.30 และไม่พบกลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาปฏิบัติงานเกี่ยวกับแม่และเด็ก เฉลี่ยนาน 8 ปี จึงย่อมมีโอกาสได้รับประสบการณ์ความสำเร็จในการช่วยเหลือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่มารดา ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจความมั่นใจ และความรู้สึกที่ดีต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และกลุ่มตัวอย่างทราบว่าโรงพยาบาลที่ปฏิบัติงานอยู่เป็นโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูก ร้อยละ 93.80 และมีการนำนโยบายบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในหน่วยงาน ร้อยละ 90.60 ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติอยู่ในระดับมาก

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุพรรณนิการ์ ปานบางพระ และพรรณรัตน์ แสงเพิ่ม (2556) ที่ทำการศึกษา พบว่า พยาบาลมีคะแนนทัศนคติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับสูง และการศึกษาของ สุวิมล พุทบุตร และอภิญา จำปามูล (2556) พบว่าพยาบาลมีทัศนคติต่อการเตรียมนมแม่ในหญิงตั้งครรภ์ การดูแลมารดาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่งานห้องคลอด การสอนฝึกทักษะและแก้ไขปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในด้านบวก รวมถึงการศึกษาในต่างประเทศที่พบว่าพยาบาลมีทัศนคติทางบวกในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (Ra & Chae, 2013)

3. การปฏิบัติของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับดี ร้อยละ 71.90 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งทราบว่าโรงพยาบาลที่ปฏิบัติงานอยู่เป็นโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูก และรับรู้ว่าหน่วยงานมีการนำนโยบายบันได 10 ขึ้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับดี สอดคล้องกับการศึกษาของ สุพรรณนิการ์ ปานบางพระ และพรรณรัตน์ แสงเพิ่ม (2556) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการปฏิบัติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับสูง การศึกษาของ สุวิมล พุทบุตร และอภิญา จำปามูล (2556) มีการดูแลมารดาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่งานห้องคลอด การสอนฝึกทักษะและแก้ไขปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในด้านบวก อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยพบว่าการปฏิบัติของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของกลุ่มตัวอย่าง ระดับปานกลาง ร้อยละ 21.90 และการปฏิบัติอยู่ในระดับไม่ดี ร้อยละ 6.30 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 65.60 ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยตนเอง จึงทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติ และร้อยละ 65.60 ไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 1 ปีที่ผ่านมา อันเนื่องมาจากสถานการณ์ COVID-19 จึงทำให้สถาบันที่ทำหน้าที่จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต้องชะลอการจัดอบรมออกไป จึงทำกลุ่มตัวอย่างถึง 1 ใน 4 ขาดการพัฒนา ทบทวน เพิ่มเติมทักษะด้านการปฏิบัติ นอกจากนี้สถานการณ์การให้บริการของพยาบาลนมแม่ในสถานพยาบาลของประเทศไทยประสบกับปัญหาในการทำงาน อาทิเช่น ภาระงานเพิ่ม ขาดองค์ความรู้เรื่องปัญหาแม่ที่ซับซ้อน (นิศาชล เศรษฐโกกรกุล และชมพูทุ โต้โพธิ์ ไทย, 2562). ทำให้ผลการศึกษาพบว่าพยาบาลยังมีคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับไม่ดีถึงปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาในต่างประเทศที่พบว่า การปฏิบัติของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับต่ำถึงร้อยละ 51 และ 23.80 (Timalsina, 2020; Varghese et al., 2018) ซึ่งผลการวิจัยยังพบว่าความรู้มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำกับการปฏิบัติของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (Timalsina, 2020)

การนำผลการวิจัยไปใช้

นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาสมรรถนะให้กับพยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของพยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาศักยภาพของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2562). *การปกป้อง ส่งเสริม และสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่*.
https://hp.anamai.moph.go.th/webupload/4xceb3b571ddb70741ad132d75876bc41d/tiny/mce/OPDC/OPDC2565-F/IDC1_7/opdc_2565_IDC1-17_18.pdf
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2563). *การดูแลหญิงตั้งครรภ์ หญิงหลังคลอด และทารกแรกเกิด ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19*. https://covid19.anamai.moph.go.th/web-upload/2xdccaaf3d7f6ae30ba6ae1459eaf3dd66/m_document/6734/34104
- ถิรวรรณ ทองวาล, วายูรี ลำโป, อริศรา แสนทวีสุข, ลัดดาวลัย ปลอดฤทธิ, ปภัสญา มีชัยชนะ, นราภรณ์ ชุนก้าแห่ง และ ปิยาภรณ์ ลำฟ้าเรงรม. (2565). บทบาทที่ท้าทายของพยาบาลผดุงครรภ์ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อโคโรนาไวรัส 2019. *พยาบาลสาร*, 49(4), 383-402.
- นิศาชล เศรษฐไกรกุล และ ชมพูนุท โตโพธิ์ไทย. (2562). สถานการณ์การให้บริการของพยาบาลนมแม่ในสถานพยาบาลของประเทศไทย. *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข*, 13(4), 368-382.
- ประสพชัย พสุนนท์. (2558). ความเที่ยงตรงของแบบสอบถามสำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 18, 375-396.
- โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนครสวรรค์. (2562). อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ปีงบประมาณ 2560 ถึง 2562. (ม.ป.ท.)
- ละเอียด คีลัน้อย. (2565). การใช้มาตรฐานค่าในการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ การโรงแรม และการท่องเที่ยว. *วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 8(15), 112-126.
- สุพรรณิการ์ ปานบางพระ และ พรรณรัตน์ แสงเพิ่ม. (2556). ความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาลเอกชน. *วารสารพยาบาลศาสตร์*, 31(1), 70-79.
- สุวิมล พุทธิบุตร และ อภิญญา จำปามูล. (2556). การสร้างแบบประเมินสมรรถนะที่จำเป็นของพยาบาลวิชาชีพที่ดูแลด้านนมแม่ของโรงพยาบาลมหาสารคาม. *การประชุมวิชาการนมแม่แห่งชาติ ครั้งที่ 4*. กรมอนามัย.
- อุษา วงศ์พินิจ. (2558). บทบาทของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวก่อนจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล. *วารสารพยาบาลสหภาพชาติไทย*, 8(1), 24-33.
- Ra, J. S., & Chae, S. M. (2013). Breastfeeding knowledge, attitude, and nursing practice of nurses in neonatal intensive care units. *Child Health Nursing Research*, 19(2), 76-84.
<https://doi.org/10.4094/chnr.2013.19.2.76>
- Timalsina, I. (2020). Knowledge and practice among nurses regarding breast feeding in a hospital with baby-friendly hospital initiative. *Journal of Patan Academy of Health Sciences*, 7(3), 113-121. <https://doi.org/10.3126/jpahs.v7i3.33835>
- Varghese, T., Subrahmanyam, N., & Shenai, S. (2018). The practice adherence on baby friendly hospital initiative (BFHI) among staff nurses working in obstetric and pediatric care units. *International Journal of Applied Research*, 4(11), 140-143.
- World Health Organization. (2020). *Breast feeding: Recommendation*. https://www.who.int/health-topics/breastfeeding#tab=tab_2